



معاونت آموزشی و تحصیلات تکمیلی دانشگاه ارومیه

دستور العمل و الزامات آموزش مجازی دانشگاه ارومیه

بسمه تعالی

دستورالعمل و الزامات آموزش مجازی دانشگاه ارومیه در سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۳۹۹

با همه گیری ویروس کرونا در جهان و کشور، فعالیت‌های آموزشی معمول تمام دانشگاه‌ها مختل شده و بخش غالب آموزش در کلیه واحدهای آموزشی به بستر آموزش الکترونیک و مجازی منتقل گردید. انتظار می‌رود که حداقل در سال تحصیلی آینده نیز فعالیت‌های آموزشی به شکل مجازی و الکترونیک ادامه خواهد یافت. از این رو، بنا بر لزوم اتخاذ تدابیر آموزشی مناسب در دوره زمانی مقابله و مهار مخاطرات فراگیری ویروس کرونا در کشور با حفظ اصول طرح فاصله گذاری اجتماعی، دستورالعمل زیر با هدف همگام سازی اقدامات و پیگیری فعالیت‌های آموزشی و ارتقای کیفیت تدریس و ارزیابی الکترونیکی در دانشگاه ارومیه تدوین شده است و از نیمسال اول ۱۴۰۰-۱۳۹۹ لازم الاجرا است.

مقدمه

یادگیری الکترونیکی یک روش نوین یاددهی-یادگیری است که بر بسترهای فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT) ارائه می‌شود. مهمترین ویژگی نظام‌های یادگیری الکترونیکی "انعطاف پذیری" و "تمرکز بر یادگیرنده به جای تمرکز بر درس" در فرایند یاددهی-یادگیری است. در این سیستم، یادگیری در فرایندی تعاملی با محوریت دانشجویان اتفاق می‌افتد و سایر عوامل و مؤلفه های آموزشی همچون استادان، دستیاران، محتوا، منابع، ابزارهای چندرسانه‌ای و الکترونیکی به عنوان راهنما و تسهیلگر ایفای نقش می‌نمایند. نظر به اینکه در آموزش های الکترونیکی، محتوای علمی و مطالب درسی باید در قالب های متنوع و با روشهای تعاملی مطلوب به یادگیرنده ارائه شود، لذا دستورالعمل ذیل در جهت ایجاد وحدت رویه و ارتقای کیفیت، در دو بخش تدریس و ارزیابی به اساتید محترم، ابلاغ می‌گردد.

۱- تدریس الکترونیکی

کلیه فعالیت‌های تدریس و ارزیابی تنها باید از طریق سیستم‌های رسمی دانشگاه ارومیه که در حال حاضر سامانه مدیریت آموزش مجازی است، صورت پذیرد. استفاده از سایر ابزارهای برگزاری کلاس (مانند زوم)، شبکه‌های اجتماعی (مانند اینستاگرام) یا پیام‌رسانها (مانند واتساپ) برای برگزاری جلسات و ارائه محتوا مجاز نمی‌باشد. اگرچه توصیه می‌شود به دلیل عدم حضور استادان و دانشجویان در دانشکده‌ها، یک گروه در سیستم‌های پیام‌رسان صرفاً برای اطلاع‌رسانی و ارتباط با دانشجویان ایجاد شود.

اساتید مهمترین نقش را برای حفظ کیفیت آموزشی در شیوه آموزش مجازی عهده دار هستند. وظایف اساتید را می‌توان در بندهای زیر خلاصه کرد:

الف) برنامه ریزی محتوای کلاس آموزشی

- ۱- تهیه طرح درس براساس سرفصل مصوب (الف): سرفصل‌های مصوب وزارت علوم مبنای تدریس هر واحد درسی خواهد بود. ب: طرح درس کلی برای ۱۷ هفته درسی براساس سرفصل‌های مصوب طراحی خواهد شد. ج: طراحی زمان‌بندی آموزشی هر جلسه)
- ۲- طراحی اهداف درس و بروندها و تبیین شیوه ارزیابی
- ۳- راه اندازی و مدیریت تالارهای گفتگو و پرسش و پاسخ
- ۴- طراحی و برگزاری آزمون‌های الکترونیکی
- ۵- طراحی تحقیق یا پروژه‌های مناسب درسی
- ۶- طراحی تمرین درسی در هر جلسه برای اندازه گیری میزان وصول به هدف درسی تعیین شده
- ۷- آماده سازی منابع آموزشی تکمیلی و مطالب مورد نیاز درسی در قالب‌های مختلف
- ۸- برگزاری کلاس‌های آنلاین

ب) تدریس الکترونیکی به دو صورت برخط (online) و برون خط (offline) صورت می‌پذیرد.

تدریس الکترونیکی برخط (online)

در این روش، استاد و دانشجویان به صورت زنده و همزمان از طریق سیستم برگزاری کلاس برخط با یکدیگر در ارتباط بوده و کلاس به صورت تعاملی برگزار می‌شود. نکته مهم آن است که برای ارتقا کیفیت آموزش در این روش، حتماً کلاس باید به صورت تعاملی بوده و دانشجویان از طریق میکروفن و ویدئو در مباحث و فعالیتهای کلاسی شرکت کنند.

در این روش باید زمان برگزاری کلاس به همان میزان کلاس حضوری باشد. به عنوان مثال، برای یک کلاس دو واحدی نظری، یک جلسه ۹۰ دقیقه‌ای به صورت برخط تشکیل شود. نکته مهم آن است که هر کلاس باید حتماً از طریق گزینه ضبط جلسات سیستم آموزش مجازی دانشگاه ضبط شود. جلسات ضبط شده در سیستم آموزش مجازی دانشگاه به صورت یک محتوای درسی برونخط برای دانشجویان قابل رویت و استفاده مجدد خواهد بود.

در این شیوه اساتید موظفند علاوه بر رعایت الزامات مندرج در بند الف، برای یک درس دو واحدی به شرح ذیل اقدام کنند:

۱- آماده سازی طرح درس بر اساس طرح درس مصوب دانشگاه ارومیه و سیلابس هر جلسه درسی بر اساس سرفصل مصوب (درج طرح درس در سامانه آموزش مجازی دانشگاه و قسمت پیوست صفحه هر درس در سامانه و همچنین صفحه شخصی اساتید در سایت دانشگاه الزامی است).

۲- تولید پاورپوینت یا محتوای آموزشی مناسب برای تمامی جلسات درسی بر اساس سرفصلهای مصوب

۳- ارائه ۱۶ هفته جلسات درسی بصورت زنده که پیشنهاد می شود هر جلسه به صورت ذیل اجرا شود:

- ارائه درس (نیم ساعت) بر اساس محتوای (الف) استفاده از قلم و پد نوری و شبیه سازی کلاس واقعی به صورت مجازی، (ب) ارائه به استفاده از پاورپوینت و توضیحات اساتید بر روی اسلایدهای مختلف ویا هر محتوای پیش بینی شده)
- پاسخ به پرسشها و تبیین نکات ضروری و مهم (نیم ساعت)
- طراحی از مون سیستمی و تمرین های درسی (نیم ساعت)

تدریس الکترونیکی برون خط (offline)

در این روش، استاد قبلاً محتوای درسی را آماده کرده و از طریق سیستم مدیریت محتوای آموزشی در اختیار دانشجویان قرار می دهد. نکته مهم آن است که منظور از محتوای درسی، فایل صوتی یا تصویری تدریس استاد است. توجه شود که مواردی مانند کتاب (یا چند صفحه اسکن شده از آن)، جزوه، اسلاید و ... محتوای مناسب آموزش مجازی محسوب نمی شوند.

این روش به عنوان شیوه استاندارد مختص اساتیدی است که دانش و توانایی تولید محتوای الکترونیکی (مطابق با استانداردهای آموزش مجازی) را دارند. این گروه از اساتید موظفند علاوه بر رعایت الزامات مندرج در بند الف، برای ارائه هر درس (بطور مثال ۲ واحدی) نسبت به موارد ذیل، اقدام کنند:

۱- تولید محتوای ویدیویی یا صوتی با تدریس شخص استاد از مجموعه درس مصوب حداقل ۵ ساعت برای هر واحد درسی

۲- تولید محتوای مناسب در جهت ساده سازی و تفهیم مطالب برای مطالب درسی (به عنوان نمونه در قالب پاورپوینت)

۳- برگزاری چهار جلسه کلاس زنده (یک جلسه آغاز ترم برای توجیه و تبیین درسنامه، اسلایدها و سرفصلهای مصوب و پروژه یا تحقیقات مناسب ترمی. دو جلسه میان ترم برای اخذ بازخورد و پاسخ به ابهامات و تبیین ادامه روش درسی و یک جلسه پایان ترم برای جمع بندی، تبیین نکات مهم، کنترل درصد دریافت، و کنترل نهایی پروژه ها و تحقیقات).

ترکیب برون خط و برون خط

در این روش دانشجو به سخنرانی استاد در منزل (از طریق محتوای ضبط شده) گوش فرا می‌دهد و در کلاس برخط، به فعالیتهایی همچون پرسش و پاسخ، بحث و گفتگو با سایر دانشجویان، حل تمرین و مسأله، انجام یک پروژه کوچک و ... می‌پردازد. در حقیقت در این روش دانشجو از حالت غیر فعال خارج شده و در فعالیتهای کلاسی مشارکت می‌کند.

نکته ۱: کلیه اساتید محترم و دانشجویان شاغل به تحصیل در دوره های روزانه و شهریه پرداز ملزم به برگزاری مناسب و شرکت در کلاسها و سمینارهای آموزشی از طریق سامانه آموزش مجازی دانشگاه و فضای اختصاص یافته به هر درس به صورت غیر حضوری (برخط و یا غیر برخط) می‌باشند. **حضور دانشجویان در کلاس آنلاین ضروری است** و استاد هر درس بایست طبق مقررات آموزشی و در بازه زمانی تقویم آموزشی دانشگاه نسبت به حضور و غیاب هفتگی دانشجویان اقدام لازم را معمول نماید.

نکته ۲: ملاک اصلی حضور دانشجو، مشارکت در کلاسهای آنلاین، مراجعه به کلیه فایل ها و منابع درسی، پاسخ به تکالیف درسی و کسب موفقیت در انجام تکالیف است. در هر صورت ارزیابی دانشجو به عهده استاد درس می باشد و در صورت عدم تایید استاد دانشجو مجاز به شرکت در امتحانات پایان ترم نخواهد بود.

نکته ۳: برگزاری کلاسهای آنلاین می بایست مطابق با برنامه هفتگی و در ساعات ارائه شده از سوی گروه آموزشی که در زمان انتخاب واحد نیمسال تحصیلی به اطلاع دانشجویان رسانده شده است، انجام گرفته و در ساعت مقرر آغاز و پایان یابد.

نحوه برگزاری درس های عملی

یکی از چالش های اصلی یادگیری الکترونیکی نحوه برگزاری درس های عملی می باشد. در این درس ها هدف آشنایی با محیط واقعی و کار با دستگاه ها و ابزارهای واقعی (مانند دستگاه جوشکاری و برش و ...) و یا بدست آوردن یک مهارت عملی (مانند شنا کردن) می باشد. به خاطر همین برگزاری مجازی برخی دروس عملی بسیار سخت و برخی دیگر غیر عملی به نظر می رسد. درسهای عملی را طبق جدول زیر می توان به چند گروه تقسیم کرد:

دستورالعمل و الزامات آموزش مجازی دانشگاه ارومیه

ردیف	نوع درس عملی	نمونه	شیوه برگزاری
۱	درس‌های مبتنی بر کار با نرم‌افزار	آزمایشگاه کامپیوتر	دستور کار در اختیار دانشجویان قرار گرفته و دانشجو پس از انجام کار با نرم‌افزار مربوطه، نتیجه را در اختیار استاد قرار دهد.
۲	درسهای مبتنی بر کار با دستگاه‌ها و ابزارهای الکترونیکی، مکانیکی، شیمیایی و ... که هدف اصلی آنها آشنایی با نحوه کار دستگاه یا دیدن نتیجه انجام یک عمل خاص است.	آزمایشگاه‌های مدار الکتریکی فیزیک عمومی	روش اول استفاده از آزمایشگاههای مجازی است مانند: شبیه‌سازهای شرکت دانش تجهیز فرزانه در ایران روش دوم: تجهیزات کوچک و قابل حمل در اختیار دانشجو قرار گیرد.
۳	درسهایی که هدف اصلی آنها به دست آوردن یک مهارت خاص است	جوشکاری شنا و والیبال کالبدشکافی	قرار دادن محتوای آموزشی در اختیار دانشجو قبل از برگزاری کلاس برای به حداقل رساندن زمان تشکیل کلاس
۴	درسهای عملی-میدانی	کاشت و برداشت در مزارع	

۲- ارزیابی الکترونیکی

همانطور که اشاره شد، در یادگیری الکترونیکی، ارزیابی باید به صورت مستمر و تکوینی، در طول نیمسال تحصیلی صورت پذیرد. از آنجاکه آموزش الکترونیکی فعالیت محور می‌باشد، قسمت عمده‌ای از نمره باید به فعالیتهای دانشجو اختصاص یابد؛ بنابراین مواردی همچون آزمونکها (کوئیزها)، تکلیف و تمرین، پروژه، ارائه کلاسی و ... قسمت عمده‌ای از نمره دانشجو را تشکیل می‌دهند. اساتید باید با تعریف تمرینات مناسب و همچنین برگزاری آزمون‌های منظم در طول ترم دانشجویان را به فعالیت وادار نمایند. تعداد تمرینات و آزمون‌ها می‌بایست متناسب با تعداد واحد درس تدریسی توسط اساتید باشد. البته می‌توان بخشی از نمره را به آزمون پایانی نیز اختصاص داد. در این حالت بنا بر توصیه نامه‌های آموزش مجازی ارسال شده از سوی وزارت علوم، نمره آزمون نهایی حدود ۵ نمره پیشنهاد شده است. در این خصوص موارد ذیل حائز توجه است:

دستورالعمل و الزامات آموزش مجازی دانشگاه ارومیه

- ✓ امتحان پایان ترم به صورت حضوری و غیر حضوری حسب تشخیص دانشکده ها و رعایت کلیه مسایل ایمنی امتحان برگزار می شود. حسن اجرای آن بر عهده استاد درس می باشد.
 - ✓ امتحان نهایی غیر حضوری حتما باید از طریق آزمون در سامانه مدیریت آموزش مجازی دانشگاه برگزار گردد و اساتید مجاز به استفاده از سایر پیام رسانها برای برگزاری امتحانات پایانی نیستند. گزارش آزمون در سامانه به منزله حضور و غیاب جلسه امتحانی و ملاک تشخیص غیبت دانشجویان در امتحان خواهد بود. انتخاب نوع برگزاری آزمون تستی و یا تشریحی بر عهده استاد درس می باشد.
 - ✓ استاد درس مسئول بارگذاری سوالات در سامانه آزمون، برگزاری، نظارت بر آن است و این مسئولیت قابل تفویض به غیر نیست.
 - ✓ لازم است امتحان پایان نیمسال برای تمام دانشجویان با یک شیوه یکسان انجام شود و استادان محترم سوابق ارزشیابی درس را حفظ کنند به نحوی که در صورت لزوم قابلیت مراجعه و بررسی مجدد را داشته باشد.
 - ✓ امتحانات پایانی نیمسال لازم است براساس برنامه زمان بندی که از سوی اداره آموزش هر دانشکده تنظیم شده و به اطلاع دانشجویان رسیده است برگزار شده و در ساعت مقرر شروع و خاتمه یابد.
 - ✓ در صورت اطمینان از احراز تقلب دانشجو در امتحانات پایان نیمسال، استاد درس مطابق ضوابط و مقررات انضباطی دانشگاه اقدام خواهد نمود.
 - ✓ غیبت در امتحان پایان هر درس موجب گرفتن نمره صفر در آن درس می شود. تبصره: در صورتی که غیبت دانشجو در امتحان، از نظر مقررات آموزشی موجه تشخیص داده شود، درس مزبور حذف می گردد.
 - ✓ قبل از امتحان پایان نیمسال جهت کسب تجربه **حداقل یک نوبت آزمون آزمایشی یا میانترم** با مشارکت دانشجویان توسط استاد درس طراحی و اجرا گردد.
 - ✓ در صورت بروز هرگونه اختلال در حین آزمون آنلاین، استاد درس مجاز به تصمیم گیری و اتخاذ راهکارهای مناسب برای برگزاری می باشد.
- برگزاری امتحان به صورت الکترونیکی و از راه دور یکی از بزرگترین چالش های آموزش الکترونیکی است و با چالش های متعددی روبرو است که مهمترین آنها بصورت شکل زیر قابل بررسی است:
- چالش ۱: احتمال بالای تخلف در آزمون:** عدم امکان احراز هویت دانشجو از راه دور (حداقل به سادگی ممکن نیست)، دسترسی دانشجو به منابع مختلف درسی در حین امتحان و امکان مشورت با سایر دانشجویان از جمله چالش های آزمون الکترونیکی هست، لذا توصیه می شود ارزیابی به صورت مستمر و در طول نیمسال، از طریق ارزیابی فعالیتهای دانشجو (تمرین، تکلیف، پروژه، ارائه کلاسی و ...) صورت پذیرد.
- چالش ۲: اضطراب دانشجویان:** براساس تحقیقات بین المللی، اضطراب دانشجویان در آزمون های الکترونیکی بسیار بالاتر از آزمون های حضوری است. (دانشجویان نگران مواردی همچون قطعی یا کند شدن

دستورالعمل و الزامات آموزش مجازی دانشگاه ارومیه

اینترنت، رفتن برق، کندشدن یا از کار افتادن رایانه شخصی، کندشدن یا از کار افتادن سرورهای برگزارکننده آزمون، مشکلات مربوط به ارسال فایل به خصوص فایل با حجم بالا و ... می باشد).

بنابراین پیشنهاد می شود: در تعیین زمان آزمون مواردی همچون زمان دریافت سؤالات از طریق اینترنت، زمان لازم برای عکس گرفتن از پاسخ و بارگذاری آن و سایر موارد را در نظر گرفته شود. همچنین به دانشجویان اطمینان داده شود که اگر در حین برگزاری آزمون خطایی رخ دهد یا مشکلی پیش بیاید، راه حل های جایگزین وجود دارد. مثلاً اگر پاسخ سؤال یک فایل تصویری است، یک راه جایگزین مانند ایمیل یا شبکه های پیام رسان برای ارسال فایل در موارد اضطراری نیز مشخص شود)

پیشنهاد می شود برای دانشجویانی که در لحظه امتحان دچار مشکل میشوند، راهکاری برای جبران قرار داده شود، گرچه معمولاً این راهکار باید دشوارتر باشد تا مورد سوءاستفاده قرار نگیرد. مثلاً اگر دانشجویی نتواند در لحظه امتحان وارد سیستم شود، بعداً به صورت شفاهی و رودررو مورد آزمون قرار گیرد که قطعاً مشکل تر خواهد بود.



دو نکته اساسی در برگزاری آزمون های الکترونیکی باید مورد نظر قرار گیرد:

- زمان آزمون باید به دقت تعیین شود. این زمان نباید خیلی کم باشد که باعث اضطراب دانشجو گردد و مواردی همچون زمان دریافت سؤالات، بارگذاری پاسخ و همچنین مشکلات خطوط اینترنت در آن دیده شود. از طرف دیگر نباید زمان به قدری زیاد باشد که امکان تقلب فراهم شود.
- اگرچه همواره احتمال تخلف در آزمون ها وجود دارد و باید سعی کرد این مسأله را تا حد امکان کاهش داد، اما نباید با سختگیری های بی مورد و روش های سخت و پیچیده، اکثریت دانشجویان را دچار مشکل و اضطراب نمود. برای آشنایی بیشتر با نحوه برگزاری آزمون به پیوست «د» مراجعه فرمایید.

ارزیابی عملکرد اساتید

با عنایت به تغییر نوع آموزش، سوالات نظرسنجی و ارزیابی عملکرد اساتید در سامانه مدیریت خدمات آموزشی دانشگاه نیز نسبت سنوات قبل تغییر نموده و ارزیابی عملکرد اساتید شامل پارامترهای ذیل می گردد:

- ۱- رعایت سرفصل درس و طرح درس توسط استاد
- ۲- قدرت بیان و انتقال و تفهیم مطالب درسی در قالب تولید فایل های نوشتاری، صوتی و تصویری توسط استاد
- ۳- ارائه فرصت پرسش به دانشجویان و پاسخ به سوالات مطرح شده دانشجویان در کلاس های مجازی
- ۴- تسلط بر مطالب و موضوعات درس و ارزیابی های متناسب با میزان یادگیری دانشجویان
- ۵- جلب مشارکت دانشجویان و توانایی ایجاد انگیزه و تلاش علمی در دانشجویان
- ۶- تمایل و علاقه استاد به موضوع مورد تدریس
- ۷- استفاده از محتوای به روز شده و استفاده از همه امکانات سامانه
- ۸- آشنایی استاد با ابزارهای موجود در کلاس های آنلاین
- ۹- توجه استاد به محدودیت های دسترسی به اینترنت و همکاری با دانشجویان
- ۱۰- میزان تشکیل کلاس های مجازی با استفاده از سامانه آموزش مجازی دانشگاه
- ۱۱- وقت تخصیص داده شده برای توضیحات کافی مطالب درسی
- ۱۲- میزان دسترسی به استاد از طریق سامانه آموزش مجازی، تلفن محل کار، ایمیل و تشکیل گروه در شبکه های اجتماعی
- ۱۳- ارائه فرصت پرسش به دانشجویان و پاسخ به سوالات مطرح شده دانشجویان در کلاس های آنلاین
- ۱۴- رعایت شئون اسلامی و مدرسی در کلاس های الکترونیکی و ارتباط با شبکه های اجتماعی
- ۱۵- به طور کلی استاد خود را در نیم سال جاری چگونه ارزیابی می کنید.

این دستورالعمل در ۹ صفحه و در جلسه ۹۶۲ شورای آموزشی و تحصیلات تکمیلی دانشگاه ارومیه در مورخ ۱۳۹۹/۶/۲۳ مصوب و لازم الاجرا گردید.

معاونت آموزشی و تحصیلات تکمیلی دانشگاه ارومیه